

Mi vonzotta az ősembert a Bükkbe ?

Valamely hegyvidék arculatát mindenkor a hegység földtani szerkezete és közetaini felépítése szabja meg. Agyagpalából, homokkövekből vagy vulkáni kőzetekből álló hegységnek dúsán elágazó felszíni vízrendszere, széles völgyei, nagy árterei, lankás hegyoldalai és síma bércei vannak. Ilyen vidéket vízbőség, termő talaj és dús vegetáció jellemez.

Egészen más arculata van olyan hegységnek, amely mészkőből vagy dolo- mitból épült fel; ezek a kőzetek tömörök ugyan, de könnyen töredeznek és repedeznek. A csapadék vize ilyen területeken nem folyik le a felszínen, hanem a kőzet hasadékain a mélységbe szívárog. E bonyolult útján a víz hatalmas munkát végez: oldja a környező kőzetet. Így keletkeznek a hegység belsejében azok az üregek, amelyeket, ha természetes vagy mesterséges úton megnyílnak, barlangoknak nevezünk. A barlangok kifejlődésével egészen sajtáságos felszíni alakulatok függenek össze. Ezeket először az adriavidéki Karszt-hegységben tanulmányozták s azóta karszttüneményeknek nevezik. Az ilyen elkarsztosodott hegyvidék teljesen elűt a megszokott vidékek arculatától: összefüggő hegy- és vízrendszerek helyett, itt vad összevisszaságban váltják fel egymást zárt teb- rek és közbeeső szirtes hegyroncsok. A felszíni víz itt teljesen hiányzik s ezért ilyen területek teljesen koparak és terméketlenek.

Az esetelt két hegyvidéktípus eléggé ismeretes turistáink előtt s ha leg- többen nem is sejtik, hogy milyen rejtett természeti erők idézik elő a hegyvidék változatosságait, egyikben is, másikban is sok gyönyörűséget találnak. Turista szempontból legeszményibb az a hegység, amelyben váltakozva megtaláljuk mind a két típust, ahol az erdővel benőtt bércek és virágos ligetek ölelkeznek a szik- lás hegyoldalakkal és szirtes sasbércekkel. Ilyen hegység a Bükk.

A Bükknek természeti szépségeiért azonban nemcsak a mai turista lelkesed- dik, megbecsülte ezt már jégkori ősrünk is, a paleolitikus ősember. Az ősember a mai embernél fokozottabb mértékben röghöz kötött lény volt, akinek egyedüli gondja a mindennapi megélhetés, egyedüli kultúrigénye pedig a kőeszközök elkészítése és az ehhez szükséges kőzetanyag keresése volt. Ahol az ősember évezredes kőbörgásai közben ezeket az élethez legfontosabb természeti kellé- keket megtalálja, ott letelepedett. A Bükk-hegység az ősembernek valóságos eldorádója lehetett, mert itt mindent megtalált, ami az ő egyszerű életéhez szükséges volt.

Az első és legfontosabb természeti körülmény, amely az ősembert a Bükkbe csábította, az *Avason* előforduló különféle *kalcidonok*, *opálok*, *jáspisok* és egyéb *kovakövek* voltak. Ilyen kőzet csak ritkán található s ahol ősrünk ilyenre ráakadt, ott letelepedett. Különösen a kékesszürke kalcidon volt az a kőzet- féleség, amelyet az ősember leginkább használt fel eszközeinek elkészítéséhez. Ebből készült a szeletai babérlevélhegyeknek túlnyomó része s e kőzet kiváló- sága az oka annak, hogy ezek a babérlevélhegyek olyan pompásan sikerültek és szépségükben utólréphetlenek.

A második körülmény, amely az embert arra bírta, hogy a Bükkben me- honosodjék, az ittlévő számos barlang volt. Az akkori ember még nem értett az építkezéshez s ezért örömmel foglalta el azokat a hajlékokat, amelyeket a természet nyújtott neki. Ezek a természeti hajlékok a barlangok és kőfülkék, amelyekben az ősember meghúzódott a jégkorszak viszontagságai elől. Itt rakott tüzet, ide cipelte zsákmányát, itt készítette eszközeit, itt élte egyszerű életének javarészét. Az eddig ismert 50 bükkvidéki *barlang*, *sziklaodu*, *kőfülke*, *zsomboly*, *rókalyuk* és más *sziklaüreg* közül 9 olyan *barlangot* és *kőfülkét* ismer- rünk, amelyben az ősember tanýázott. Legtöbb időt töltött a *Szeleta-barlangban*, ahol egyszersmind műhelye is volt. Ősemberi műhely volt a *Herman-barlang*, a *Puskaporosi-kőfülke* és a *Büdöspeszt* is. Mikor vadászni ment a hegység bel- sejébe, megszokott szállóhelye volt a répáshutai *Balla-barlang* és az *Istállóskői- barlang*. Nyomát megtaláltuk a diósgyőri *Mexikői-barlangban*, az ómassai *Há- romkúti-barlangban* és a *Peskő-barlangban*. A Szeleta- és Istállóskői-barlang végső szakaszaiban hatalmas tűzhelylerakódásokat, a Balla-barlangban pedig őskori gyermekcsontvázat találtunk. Mindezek a leletek arról tanuskodnak,

hogy az ősember a jégkorszak idejében a Bükk-hegység minden részében megfordult.

Egy további körülmény, amely az ősembernek ebben a hegységben kedvezett, a vízbőség volt. Bár a Bükknek tekintélyes része elkarstosodott s ennél fogva nagyrészt víztelen, vannak tekintélyes kiterjedésű olyan területek is, amelyek vízben bővelkednek. A legtöbb lakható bükki barlang az elkarstosodott részek peremén, vízpuszták fölött nyílik. Vízben tehát az ősember nem szűkölködött, dacára annak, hogy karstos barlangokban lakott.

Mint utolsó természeti körülmény, amely az ősembert a Bükkbe csábította, az itteni hegység erdőrengetegekben élő gazdag vadállomány lehetett. Kitűnő vadászterületül szolgált a Bükk már akkoriban is, kitűnik ez azokból a gazdag faunamaradványokból, amelyeket egy-egy barlang kiásatásánál találnak.

Az avasi kovakő, a sok barlang és kőfülke, a közeli víz és vad bősége, mind olyan természeti kellékek, amelyek az ősembernek kedvezhettek, őt az itteni letelepedésre készítették és sok évezredes pompás kultúrájának kifejlesztésére ösztönözték.

Dr. Kadič Ottokár.

A Bükk multja és történeti emlékei.

A történelem soha meg nem álló homokóráján évezredek múlását jelezték a lassan pergő szemek, míg a barlanglakó ősember és félelmes kortársa, a vérengző barlangi medve s a síkság óriástestű mammutja — eltűntek e tájról. A jégkor hidegét enyhébb idő váltotta fel, az újabb kőkor emberének nem kellett már a barlangban megbujni hideg és vadállat ellen, — s ha veszély- vagy időváltozás esetén fel is kereste időnként a menedéket nyújtó kőodukat, barlangokat — rendes településhelye már az Isten szabad ege alatt volt. Mind közelebb húzódtott le a hegyekből, a völgyekbe, folyóvizek mellé, ott állította fel nyomorúságos sátorkunyóházát, ott rakta ki tüzelőpadjait. A tisztán vadászélelmódot felváltotta a földhöz-röghöz kötő földművelés és állattenyésztés.

A Bükk-hegység szélein, szelídebb hajlású dombok oldalain, a völgyekben tovább fejlődött emberi kultúra emlékei, mint kőve merevült dokumentumok adják az őskor történetét, amiből a figyelő ember sok mindent kiolvashat.

Az Alföldnek s a hegyvidéknek ez az érdekes és természeti kincsekkel megáldott találkozási pontja mindig ide vonzotta az embert. Nemcsak forgalmi útvonal, de kulturális gazdasági központ is lett. A jégkorban a Bükk mészkő szikláiban bőven található barlang vonzza ide a megszorult embert, az újabb kőkorban s általában az egész őskor folyamán a mind szélesebb területre kiható kultúra s a jobb életlehetőségek alaptételei: a védelmet nyújtó magaslat, a vad, hal, jó föld, jó víz és a faanyag. De még más is.

Az ősember kezdetleges szerszámainak egyik anyaga a kovakő volt, mely ütés által könnyen formálható s majdnem mindig úgy hasad, illetve pattan le a kőmagról, hogy éles szélű és hegyes végű darabot kapunk, ami már magában vágó és szűrő alkalmazhatóság, kellő megmunkálással pedig főkéletes szerszám: késpenge, nyílvég, dárдавég, bőrkaparó. Ez a fontos és becses kőanyag nagy tömegben fordul itt elő a Miskolc felett emelkedő Avas-hegyen, melynek andezit tufájában szép széles rétegekben fekszik a kova. Ezt a kovát bányászták ki innen az ősember.

Az újabb kőkor végé felé ismét igen jelentős kulturális központ ez a hely. Felsőmagyarországnak, a Garam felső folyásától a Tiszáig terjedő részén, beleértve a Bodroghözt is, egy csodálatosan szép és gazdag díszű, változatos és művészi becsű kerámia virágozik ki az itt lakó népek kultúrájában, olyan, aminőt egész Európában is alig találni. Egyenesen „bükki kultúrának“ nevezzük ezt a már külföldi szakkörökben is jól ismert kerámiát, melynek megmaradt legzebb díszű töredékei a Bükk-hegység barlangjainak felsőbb rétegeiben és Borsod községben kerültek napfényre.

A bronzkori ember messzé elmarad e páratlan szépségű kerámia iránti